

MİLEL VE NİHAL

inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi

ISSN: 1304-5482

Gerçek ile
Kurgu Arasında "Öteki"
Burhanettin TATAR

Batıda Dini Metinlerin
Eleştirel Tefsiri ve
Kur'an Çalışmalarına Yansıması
Necmettin GÖKKIR

Dinî Tecrübenin
Dışa Vurum Problemi
Ahmet ALBAYRAK

Mutfakta Pişir Mutfakta Ye:
Çağdaş Dinler Tarihi Metodolojisinde
Feminist Yaklaşım
Mustafa ALICI

Antik Urfa'da Sin Kültü
Kürşad DEMİRCİ

Osmanlı Devleti'nde
Gayrimüslimlerin İdari Yapısı:
Ermeniler Örneği
Canan SEYFELİ

Kitap Tanıtımı ve Tenkitler

Milel ve Nihal Geleneğinden
Hz. Peygamber'in
Tevrat'ta Müjdelenmesi
Ahmed Midhat Efendi

yıl: 2 sayı: 2 Haziran 2005

MİLEL VE NİHAL

inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi

ISSN: 1304-5482

AYRI BASIM

Cilt/Volume: 2 Sayı/Number: 2 Haziran/June 2005

MİLEL VE NİHAL
inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi
Cilt/Volume 2 Sayı/Number: 1 Aralık/December 2004
ISSN: 1304-5482

Editör / Editor
Şinasi Gündüz (Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi)
Editör Yardımcısı / Editor's Assistant
Cengiz BATUK (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Yayın Kurulu/ Editorial Board*
Yasin Aktay (Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi)
Şinasi Gündüz (Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi)
Ömer Faruk Harman (Prof. Dr., Marmara Üniversitesi)
Ekrem Sarıkçıoğlu (Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi)
Burhanettin Tatar (Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Teknik Tasarım ve Yayın Hazırlık
Cengiz BATUK
Danışma Kurulu/Advisory Board*
Baki Adam (Prof. Dr., Ankara Üniversitesi)
P. Gabriel Akyüz (Mardin Kırklar Kilisesi)
Adnan Aslan (Dr., İSAM)
Mahmut Aydın (Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Mehmet Aydın (Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi)
Mehmet Akif Aydın (Prof. Dr., Marmara Üniversitesi)
Mehmet Çelik (Prof. Dr., Celal Bayar Üniversitesi)
İsmail Engin (Dr., Berlin)
Mustafa Erdem (Prof. Dr., Ankara Üniversitesi)
Tahsin Görgün (Dr., İSAM)
Ahmet Güç (Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi)
Erica C.D. Hunter (Dr., Cambridge University)
Mehmet Katar (Doç. Dr., Ankara Üniversitesi)
Mahmut Kaya (Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi)
Şevket Kotan (Dr., Ankara)
İlhan Kutluer (Prof. Dr., Marmara Üniversitesi)
Abdurrahman Küçük (Prof. Dr., Ankara)
Ahmet Yaşar Ocak (Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi)
Abdullah Özbek (Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi)
Ömer Özsoy (Prof. Dr., Ankara Üniversitesi)
Roselie Helena de Souza Pereira (Mestre em Filofia-USP; UNICAMP Brasil)
Hüseyin Sarıoğlu (Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi)
Mustafa Sinanoğlu (Doç. Dr., İSAM)
Necdet Subaşı (Doç. Dr., Muğla Üniversitesi)
Cafer Sadık Yaran (Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi)

* Soyadına göre alfabetik sıra / In alphabetical order

Milel ve Nihal Geleneğinden

Hz. Peygamber'in Tevrat'ta Müjdelenmesi*

Ahmed Midhat Efendi
sad. Süleyman TURAN**

Resulullah efendimiz hazretlerinin Tevrat kitaplarında müjdelenmesine dair olan ayetleri incelemeye ve ortaya koymaya başlamadan önce Katolik dostumuza, gerek Tevrat ve İncillerde gerekse onların zeyllerinde verilen haberlerin temelde üç gruba –geçmiş, şimdiki ve gelecek zamana yönelik- ayrılabileceğini anlattık. Zikredilen kitaplar geçmiş haberleri gereği gibi açık ve kolay anlaşılır bir biçimde ortaya koyarlar ise de ahvali haliyeyi yani, kendi zamanlarına ait olan hususları öyle açık bir şekilde beyan etmeyip, bir takım rumuz ve temsiller içinde, yaş deri gibi hangi tarafa çekilse uzamaya müsait olacak sözlerle beyan ederler. Böylelikle avam ve sıradan ulema onları böyle anlamayıp, ulemadan muhakkik olanlar anlarlar ve başkalarının anlaması için de şerh ve tefsir ederler. Zaten bu noktada birçok farklı mezhebin ortaya çıkmış olmasının sebebi ve hikmeti işte bu mevcuda dair olan sözlerin böyle rumuz içinde gizlenmiş olmalarıdır. Yine bu kitaplar, geleceği yani kendi zamanlarından sonra vuku bulacak hususları, rumuz ve işaretler ile o kadar

---

* Ahmed Midhat Efendi,*Beşâir, Sıdku Nübüvvet-i Muhammediye,*(İstanbul: Dersaadet, 1317), 353-438'den sadeleştirilerek alınmıştır.

** Araş. Gör., O.M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

kapalı olarak beyan ederler ki olur olmaz adamlar hatta sıradan âlimler bile zikredilen rumuzları böyle anlamayıp, büyük âlimler dahi bunları az çok anlama noktasında oldukça güçlük çekerler. Sözün daha açığı ve daha doğrusu belki de büyük âlimler bile geleceğe yönelik bu haberleri anlamayıp, onlara yalan yanlış bir takım manalar verebilirler. Onlar, bilahare zaman geçip o haber verilen olaylar meydana geldikten sonra, "bu rumuz ve zikredilen işaretler meğer bu duruma delalet ediyormuş" diyerek onlardan maksadın ne olduğuna, ancak maksadın meydana gelmesinden sonra vakıf olabilirler. Mesela Matta İncil'inin birinci babının 22 ve 23 numaralı ayetlerinde Beni İsrail peygamberlerinden birine işaret edilmek suretiyle "Bunların hepsi, işte bakara hamile olup bir oğul doğuracak ve ona İmmanuel denilecektir diye Rab tarafından peygamber vasıtasıyla buyrulan kelamın yerine gelmesi için vaki olundu" denilmektedir. Bundan anlaşılacağı üzere vaktiyle beni İsrail'den bir peygamber, bir bakarın hamile kalarak bir oğlan doğuracağı şeklinde rumuzu ile Hz. İsa'nın Meryem'ül Betül'den doğacağını haber vermiş oluyor ise de, geleceğe dair olan bu haber, hazreti İsa'nın gelişi şeklinde anlaşılmamıştır. İşaret edilen nebi hazretlerinin gelişinden sonra "işte bu haber, rumuz ve delâlet İsa'ya işaret imiş" diye anlaşılabilmiş idi. Hoş zikredilen hakikatin gerçekleşmesinden sonra dahi anlamayanlar ve anlamamakta ısrar ve inat edenler bile çok olmuştur ya!

Semavi kitaplar için bu hal bir nakısa değil bir kemâlin eseridir. İnsan evladı için geleceği bilmemek en büyük nimetlerdendir. Geleceği bilmediğimiz halde vukua gelen acayip ve garip kusurlarımız geleceğin malumatı halinde kim bilir daha ne kadar artarlar idi.

Ancak ümmetin büyük menfaati için Cenabı hakkın bazı seçkin ve müstesna kullarına geleceğe dair haberleri bildirmesi de lüzum dairesi dışında değildir. Mesela Beni İsrail peygamberleri zamanlarında bir nebiden sonra daima bir diğerinin daha geleceği rumuz ve işaretler ile değil, açıkça bildirilirdi. Zirâ Beni İsrail için peygamberlerin böyle birbirini takiben gelmelerine lüzum dahi var idi. Çünkü

bu kavim, kendi peygamberlerinin geldikleri dönem ve nübüvvetleri esnasında emri bi'l-maruf ve nehyi an'il-münker ile bildirdikleri ahkâma karşı çoğunlukla itaatsizlik gösterir, ayrıca bir nebinin ölümünden sonra pek kolayca putperestliğe dönüverirler idi. Vakıan bu irtidatlarının ve bu suretle Musa şeriatına riayetsizliklerinin cezası da tehir etmeyip, Mısır, Suriye, Babil gibi komşu milletler tarafından esarete maruz bırakılmak suretiyle, Allah tarafından irtidatlarının cezası verilir idiyse de, Yahudiler yine de ibret almazlar idi. Binaen aleyh Yahudilere, geleceğe dair bazı şeyler kesin bir surette bildirilmeyecek olsa çoğunlukla yanlış oldukları halde, kendi peygamberlerinin sahih şeriatını kendi hülyalarına tatbik ettikten sonra "Din bundan ibarettir, başka din olmayacaktır." diye o batıl üzerinde kararlılık ile giderler idi. Şimdi, Tevrat kitaplarında itikat hükmüne girmiş olan bu durum gereğince Yahudiler, yani onlar bağlamında Tevrat'ın incelenmesi ile uğraşanlar, bir zaman Hz. İsa'nın teşrif edeceğini ve ondan sonra diğer bir zamanda da hâtem'un nebi, Hz. Muhammed'in geleceğini Tevrat'ta bunlara dair olan rumuz ve işaretlerden çıkarmış ve hatta işaret edilen iki resulün gelişini beklemişlerdir. Bununla beraber bekledikleri şeyler zuhur ettiği zaman dahi, ortaya çıkan şeylerin bekledikleri olduklarına inanamayarak ret ve inkârına kalkışmaları garip hususlardandır. Ama haber verilen olayın sıhhati ve Yahudilerin bu hususta kanaati o kadar kuvvetlidir ki onlar hala daha hazreti Mesih'in geleceğini bekleyip durmaktadırlar. Hala itikat eder ve beklerler ki Mesih gelecek ve Musa şeriatını ıslah edecektir. Ondan sonra bile dini ilahiye birçok saçmalıklar karıştırılıp, nihayet Fârân'dan, yani Suriye'nin cenup cihetlerinden ve şimdiki tabirce hicazdan bir ahir zaman peygamberi zuhur ederek onun şeriatı devam edecektir.

Bu açıklama, semavi kitaplarca geleceğe dair olayları açık bir şekilde haber vermenin mu'tad olmayıp, yalnız rumuz ve işaretler ile anlatmanın mu'tad olduğunu beyan eder. Kuran'ı Kerim'de buna diğer semavi kitaplar kadar ihtiyaç yok ise de onda dahi gelecek için rumuzlar görülmüştür. Rum süresinde "Rum, edna'l-arzda

mağlup oldu. Hâlbuki bu mağlubiyetten sonra bid'a sene zarfında yine galip geleceklerdir" mealinde olan ayeti kerimenin geleceğe dair haber vermesi, diğer kitapların haberlerine nispetle daha açık ise de yine bütünüyle ve kati surette açık değildir. Bundaki rumuz "bid'a" kelimesindedir. Söz konusu kelime üç seneden dokuz seneye kadar bir kısım zamana delalet ettiği için Rumların galibiyetinin üç seneden dokuz seneye kadar meydana geleceği ima edilmiştir. Meydana gelmeden önce olayın haber verilmesi açık mucizelerden olduğu, bilhassa böyle az çok zaman dahi tayin edilerek geleceğe dair ahvali haber vermek, işitenleri hayrette bırakacak açık mucizelerden olduğu halde münafıklardan birisi buna inanmak istememiştir. Ashabı kiramdan birisi ise Kuran'ın verdiği haberlerin sıdkında eşi benzeri olmadığından, eğer üç seneye kadar Rumlar İranlılara galip gelemezler ise kendisi şu kadar deve vereceği ve galip gelirlerse hasmından şu kadar deve alacağı yönünde bir bahse girmiştir. Söz konusu sahabenin bu davayı kazanıp kazanamayacağı hakkında Resulullah'ın görüşünü araştırdık. Senelerin miktarını dokuza kadar artırması ve develerin miktarını da ona göre çoğaltmasını ferman buyurmuştur. Senelerin bu şekilde tespitine sebep, "bid'a" kelimesinin hükmündeki genişliktir. Filvaki Kuran'ın haberi doğru çıkarak söz konusu sahabe de davasını kazanmıştır.

Tekrar ederiz ki Kuran-ı azim'uş-şanın rumuzları bile, mukayese söz konusu olduğunda, diğer kitaplardakilerden daha açık ve belirgindir. Zira geleceğe dair verdiği haberler, ya böyle "bid'a" kelimesinin içerdiği hüküm gibi miktarca muayyen veyahut vuku'u kıyamete delalet eden alametler gibi anlaşılması kolay olurlar. Kuran'dan sonra İncil'in haberleri ise, Tevrat'tan daha ziyade anlaşılması kolay olup, Tevrat'ın haberleri ise anlaşılması en zor olanlardır. Bilhassa milletler ile mezhepler ve ulemanın kendi aralarında cereyan eden türlü tartışmaların gerektirdiği uydurma yoluna başvurma sırasında, zikredilen kitapların uğradığı tahrifat, mütercimler tarafından yapılan yeni tahribatlar ve kimsenin çekinmediği

kötü tefsir ve teviller, istenen maksadın hâsıl olmasını hemen hemen imkânsız hale getirmiştir.

Bu hakikatleri dostumuza anlattığımız zaman zaten reddi mümkün olmayan hususlardan olmaları hasebiyle hepsini kabul etti. Ondan sonra dedik ki:

İstibşâr meselesi İslam nezdinde şimdilerde ortaya çıkmış meselelerden olmayıp bu meselenin daha İslam'ın ilk ortaya çıkışı ve belki ondan biraz evvel bile mevcut olduğunu beşâir-i sabiiye, yahudiye ve nasraniye bahislerinde ortaya koyduğumuz malumat ve tafsilat size ispat eylemiştir. Zira zikredilen malumatı gördükten sonra elbette şüpheniz kalmaz ki cahiliye Arapları, Yahudiler ve Hıristiyanlar o zamanlar bu mesele ile hakikaten meşgul olmuşlardır. Hatta takiben Müslümanlar dahi bu mesele ile meşgul olmuşlardır. Siz zanneder misiniz ki Mekke ve Medine ahalisi Resulullah efendimizin nübüvvetlerinin doğruluğunu kolayca kabul ve tasdik ediver mişlerdir? Bu nimeti cihan kıymet, yalnız "sabikûn" diye ulu mertebelere ulaşmış, akıllı mümin olan bahtiyarlara nasip olabilmiştir. Ümmetin büyük kısmı ise nice menazire-i lisanîye ve mücahede-i kalbiye neticesinde hidayete nail olabilmişlerdir. Bunların lisanlarından ne gibi itirazlar sadır olmuş ve hatta hatırlarından ne türlü şüpheler geçmiş ise Kuran-ı Kerim onların hepsini keşfederek ve bahis konusu yaparak cevaplarını da vermiş ve hepsini de gidermiştir. Hatta cahiliye Arapları arasında "bu insana nasıl peygamber diyebilelim ki o da bizim gibi yer, içer, sokaklarda gezer, halk ile muamelede bulunur" hayretine duçar olan basit düşünen insanlar bile bulunarak, peygamber denilen zatın beşer üstü bir mahlûk olması gerektiğine inanıyorlardı. Bunun yanında bu insanları irşat için peygamber denilen zatın yine insandan başka bir şey olamayacağı ve o insanı kâmilin ilahi vahiy ile hüküm vazettiği noktasında izah ve iknalara kadar varılmıştı. Kuran, kendisinin Yahudi ve Hıristiyanların ellerinde bulunan kitapları tasdik ettiğini ve Resulullah efendimizin o kitaplarla müjdelendiğini bir tehdit suretiyle yani, bu söz sadık değil ise meydana konulması için cihana meydan okurca-

sına güçlü bir surette ortaya koymuştur. Bunun neticesinde sadece Yahudi ve Hıristiyanlar değil, cahil Araplar ve hatta İslam cemaati bile bu iddianın tasdiki için tatbikata girişmişler idi. Eğer zikredilen davanın butlanı hususunda kitabi deliller bulunabilse idi vay ne gürültüler olur idi neler? Kıyametler kopardı. Fakat o zamanlar Hz. Muhammed'i imtihan eder etmez İslam'ı kabul eden Abdullah b. Selam ve Müslüman olduğunu açıkça söylemediği halde kalben tasdik eden Sellâm b. Müşekkim gibi Yahudi uleması ve İncil'i İbraniceden Arapçaya tercüme eden Varaka b. Nevfel ve Addas gibi Hıristiyan ruhbanlardan Araplara ve İslam ümmetine intikal eden Tevrat ve İncil hakikatleri, Kuran davasını tasdik ettiklerinden, genel olarak herkese ve özellikle İslam cemaatine dahi güven ve kanaati kâmile gelmiştir.

Şu mukaddime dostumuzun zihninde zaten yerleşmiş bulunan evvelki malumat ile birleşerek kendisindeki hakikati kabul etme istidadını takviye eylemiş ve fakat meselenin daha detaylı açıklanmasına sebep olabilecek bazı sualler daha sormuştur. Aşağıdaki izahımız o suallerin cevabı niteliğindedir. Tarafımızdan denilmiştir ki:

— Resulullah efendimiz hazretlerinin hayatı esnasında Kuran'ın tedvin edilmemiş olması ve henüz hadislerin bile sonradan görülen şekle konulmamış bulunması hasebiyle Tevratlardan ve İncillerden edilen istibşârât, üçüncü, dördüncü derecede bir ehemmiyete haiz olduğundan İslam'ın başlangıç yıllarında bunların kayıt, zapt ve tedvinine neredeyse hiç ehemmiyet verilememiştir. Bizim âcizane muvafık olabildiğimiz araştırma ve tahkikata göre, zan olarak diyebiliriz ki, bu mesele ile yazmak suretiyle iştigal eden ilk Müslüman, İmam Kurtubî hazretleridir. *Methali muhavere* bölümünde bu zatı size tanıştırmış idik ki hicretin 240. senesinde İspanya'nın Kurtuba (Cordoba) şehrinde doğmuş ve 328 senesinde vefat etmiştir. O, Hıristiyanlar ile olan tartışmalarını *"İkdu'l-ferîd"* isimli kitabına yazmıştır. Zikredilen inceleme gayreti ondan sonra diğer ulemaya da intikal etmiş, hatta siyeri şerif kitaplarına bu inceleme

sonuçları kayıt ve dâhil edilmiştir ki ileride bunlara dair size gerekli bilgiyi vereceğiz. Lakin doğrudan doğruya Yahudi ve Hıristiyanlar ile mülaki olarak bu bahis ile meşgul olan Müslümanlar, yalnız İmam Kurtubî'den de ibaret değildir. Hıristiyan papazlardan iken İslamiyet'i kabul ederek Tunus taraflarına yerleşmiş Abdullah et-Tercüman namıyla ulema arasında şöhret bulan bir muhakkik de "*Tuhfet'ul-erîb fi'r-reddi ehli's-sâlib"* ismiyle Arapça bir kitap yazmıştır. Bu kitapta İncillerin tahrif edilişini, Hz. İsa'nın ulûhiyeti meselesinin butlanını ve Hz Muhammed'in nübüvvetinin ispatını ve İnciller ile mübeşşeriyetini Hıristiyanlık nokta-i nazarından pek güzel ispat eylemiştir. Çağdaşımız, fazilet ve irfan sahibi, din kardeşlerimiz Hacı Zihni ve Sait Efendiler hazretleri bundan yirmi sene kadar evvel zikredilen kitabı Osmanlıca'ya tercüme ederek biz aciz kul dahi onun bazı konularına o zaman malumat ilave eylemişizdir ki buna dair yazılan makalelerimiz *"kırk anbar"* başlıklı mecmuamıza dâhil edilmiş ve neşrolunmuştur. Ancak Sait ve Zihni efendilere gelinceye kadar Abdullah et-Tercüman'ın *Tuhfet'ul-erîb*'i diğer İslam ulemasının dahi ellerine geçip hepsinin dikkatini çekmiştir. Daha pek çok İslam uleması Hıristiyanlığın reddi noktasında eserler yazmıştır. *Tefsiri Kebîr* sahibi İmam Fahreddin Razi hazretleri Al-i İmran suresindeki bazı ayetlerin tefsiri esnasında beyan ettiği üzere, Havarizm'de bir Hıristiyan papaz ile münazarada bulunmuştur. Tartışma Hz. İsa (as)'ya isnat olunan ulûhiyetin reddinden ibaret ise de cevaplama tarzı İmam Kurtubî'nin *İkd'ul-ferîd*'inde ve Abdullah et-Tercüman'ın *Tuhfet'ul-erîb*'inde açtıkları çığıra çok benzemektedir. Yani, Tevrat ve İncil ahkâmına vakıf olmayan bazı ulemanın yaptıkları gibi boş şeyler ortaya koymayıp ve kişisel tartışmaya girmeyip, Tevrat ve İncil ahkâmına vukuf dâhilinde tartışmaya girişmiştir. Binaen aleyh Fahreddin Razî'nin *İkd'ul-ferîd'*i okuduğuyla yetinilmeyerek hatta *Tuhfet'ul-erîb*'i dahi okuduğu zan olunabilir ki eğer *Tuhfetu'l erîb*'i okumamış ise mutlaka ona pek benzer diğer bir kitabı okumuş olduğundan şüphe edilemez. Yine böyle İmam Fahreddin Razi gibi Tevrat ve İncil ahkâmına vakıf bir şekilde münazaraya girişen İslam ulemasından birisi de rahmetli Ali Kuş-

çu'dur. Aslen Orta Asya Türk kavimlerinden olup daha sonra İran'a ve nihayet Rum diyarına yani bizim Anadolu'ya gelerek günden güne ilmî eserleriyle şöhret sahibi olmuştur. Bu zatın eserlerine doğrudan doğruya muttali olamamış isek de Yahudi ulemasından birisiyle otuz gün münazarası bilvasıta malumumuz olmuştur. Bu münazarada o, Resulullah efendimiz hazretlerinin Tevratlarla müjdelenişini ortaya koyunca Yahudi âlim hiçbirini kabul etmeyip ret ve inkârda aşırı gitmiş ve inatlaşmaya kadar varmış ise de nihayet şanı yüce Kuran'ın böyle ezeli ve ebedi hakikatleri içermesi nedeniyle insafa gelmiştir. Üstelik Ali Kuşçu'nun Kuran tilâvetini işitince kelime-i şahadet getirerek Müslüman olmuştur. Nurullah Tusterî, tefsirinde bunu hikâye ederek ve onunla beraber şu fıkra-i latifeyi de ilave ederek derki: Ali Kuşçu, gayet kötü sesli olup konuşmasında hiçbir tesir olamaz idi. Hasmının İslam'ı kabulünden sonra İslam'ı kabul etmesinin sebebi sorulduğunda hasmı, "Âlemde senin kadar kötü sesli bir kimse görmedim ve işitmedim. Bununla beraber tilavetinizi işittiğimde ezeli ve ebedi ilim ve ahkâmı cami olan kitabullah, bir aylık tartışmamız üzerine artık beni insaflı olmaya sevk etti. Bunun ilahi vahiy ve Rabbani kelamdan başka bir şey olamayacağını düşündüm, teslim oldum ve o Kuran'a hayran kalarak onun için Müslüman oldum" cevabını vermiştir. Burada Rahmetullah Hindi Efendi hazretlerinin *İzhâr'ul-hakk* tercümelerinin ikinci cildinde 235 numaralı sahifede beyan olunduğu veçhile cennet mekân II. Sultan Beyazıt Han zamanında Yahudi ulemasından bir zat İslam ile müşerref olarak Abdusselâm ismini almış ve İslami ilimlerde büyük bir şöhret bularak *"Risale-i hâdiye"* isimli bir kitap yazmıştır. Bu kitabı da görme imkânımız olamamıştır. Fakat Rahmetullah Efendi hazretleri zikrolunan *Risale-i hâdiye*'nin mütalaasına erişmiş olarak diğer konular bağlamında bilhassa, Resulullah efendimiz hazretlerinin tebşirlerine dair İslam ulemasının iktibas eyledikleri Tevrat ayetlerini, Yahudi âlimlerinin bilahare nasıl tağyir ve tahrif eylediklerini bu kitapta şerh ve izah eylemiş bulunmaktadır. Rahmetullah Efendi hazretleri zikredilen kitaptan birçok hakikati iktibas ederek kendi kitabına yazmış ve gerek müellifi ve gerek

kitap hakkında övgüde bulunmuştur. Birde tarihte Avrupa'da bile bir şöhret kazanan Sabatay Sevi meselesi vardır. Bu adam miladi 1625 senesinde bizim İzmir şehrinde doğup, evvela memleketinde daha sonra Kudüs'ü şerifte ve İstanbul'da tahsilini tamamladıktan sonra Avrupa'nın pek çok yerlerini gezmiş ve pek çok papazlarla dini tartışmalara girişmiştir. Bir iki yerde hayatına bile kast olunmaya kalkışıldığından kaçıp 1665 senesinde tekrar Kudüs'e gelmişti. Kudüs'te Yahudi âlimleri ile dahi tartışmalara girişip hepsine galip gelerek nihayet "Tevratlarda vaat ve tebşir edilen Mesih benim" davasına kalkıştı. İlk olarak adı geçen iddia sahibinin Yahudi ulemasından arkadaşları onun vaat edilen Mesih olduğunu hemen kabul ettiği gibi birçok Yahudi de ona iman etmişlerdi. İş büyüyüp ehemmiyeti artınca Osmanlı hükümeti adı geçen şahsı tutuklayarak İstanbul'a getirdi. O dönemde padişah, cihan kıymet IV. Sultan Muhammed Han hazretleri olup sadrazam da meşhur Köprülü idi. Sabatay Sevi, arkadaşları ve bir iki Yahudi, ilim, irfan, fazilet ve kemal ile meşhur bulunan Köprülü'nün huzuruna çıkarıldı. Köprülü tarafından konuşmaları ve cevap vermeleri istenince Sabatay Sevi, beşair-i tevratiyeyi meydana dökerek yalnız Mesih'in değil, Hz. Mesih'ten sonra diğer bir peygamber zişânın daha teşrif edeceğini ispata kadar varmış ve Köprülü tarafından ortaya konulan deliller üzerine nihayet kendi Mesihliği davasından vazgeçip o vaat edilen nebinin dâhi Fahri âlem SAV efendimiz hazretleri olduklarını kabul ederek imana ve İslam'a gelmiştir. Hal mütercimlerinin rivayetlerine göre bu adam miladi 1676 senesine kadar yaşayarak İstanbul'da vefat etmiştir. Bittabi İstanbul ulemasıyla görüşüp tartışmalarda bulunmuş ise de maalesef bu tartışmalarına muttali olunamamıştır. Bir kitap telif edip etmediği dahi tahkik edilememiştir. Ancak böyle Mesihliğini ispat derecesinde şöhret kazanan ve kendini Avrupa tarihlerine kadar tanıttıran iddialı bir adamın elbette mektûbâtı dahi bulunacağı malum olup biz acziyetimiz hasebiyle söz konusu mektûbâta muvafık olamamış isek de ya bundan sonra yine bizim muvaffakiyetimiz ve yahut başkalarının muvaffakiyetleri ihtimalini de kimse göz ardı edemez. Burada bizim isimlerini

saydığımız zevattan başka İslam ulemasının yönünü Tevrat ve İncil cihetlerine çekecek daha birçok adamlar gelmiş ve birçok tartışmalar açılmıştır ki biz yalnız onlardan şöyle en mühimlerinden bir kaçının zikriyle yetinmiş olduk. Hâlbuki bu meselenin önceden beri İslam nezdinde mevcut ve malum olageldiğini ispata bu kadarı dahi kâfidir. Binaen aleyh zikredilen mukaddimeden şu sonuca ulaşırız; İslam uleması, Tevrat ve İncil kitaplarında vuku bulan delilleri/beşaretleri böyle aslen Yahudi veyahut Hıristiyan olan (daha sonra Müslüman olan) adamların kontrolleriyle dahi tasdik ettirmişlerdir. Bu yüzden zikredilen beşâir, İslam nazarında tevatürden ziyade bir tahkik kuvveti almış ve bu hakikat aleyhine artık hüccet ve burhan ortaya koyma yolu dahi kapanmış demektir.

Bu defa biraz uzunca süren sözümüzü Katolik dostumuz arzumuz derecesinde ehemmiyetle dinledi. Geçmiş kitaplardan bizim inceleme imkânı bulamadığımız şeyler üzerine bizden ziyade müteessif göründü. Bununla beraber, böyle havasa ait geçmiş kitaplara muttali olmanın hakikaten güç olduğunu da itiraf etti. Ondan sonra da hassas İslam ulemasının dikkatlerini Tevrat ve İncil üzerine çekerek, bunlarla yalnız Hz Muhammed'in müjdelenmesinin değil, Hıristiyanlığın bazı esaslarındaki bazı müphem sırları ispat için pek büyük kuvvet bulmalarına bir sebep de Protestan ve Katolik misyonerlerinin Müslümanları Hıristiyanlığa davet için tarize başlamaları idi. Şu bahsettiğimiz konuyu genişletmek için gülümseyerek -- nihayet o tebessüm hala dudakları üzerinde bulunuyor iken -- dedi ki:

— Şu mukaddimâtı ortaya koyduğunuzdan maksadınızı anlıyorum. Demek isteyeceksiniz ki beşâir-u tevratiye ve inciliye bugünkü Tevrat ve İncil nüshalarında bulunmaz ise kusuru, istibşâr edenlerde yani tetkik eden Müslüman ulemasında bulmayıp belki bu kusuru, zikredilen kitapların tahrif edilmelerine atfedeceksiniz. Zaten konuşmamızın başında tahrif meselesini her şeye takdim etmekten maksadınız dahi bu idi. Öyle değil mi?

Biz dahi cevaben dedik ki:

— Zaten öyle olması tabii değil midir? Mütekaddimînin istibşârâtını şimdiki nüshalarda bazen hiç bulamıyoruz. Bazen de onlara dair olan ayetlerin birer kısmının atılarak nakıs bir surette kalmış olduğunu görüyoruz. Eski nüshada mevcut olmayan şeyi İslam'ın tahayyül etmesi mi zihne daha makul gelir, yoksa Yahudi ve Hıristiyan ulemasının onu göz göre göre ortadan kaldırmaları veya değiştirmeleri mi?

— Bana kalırsa birinci seçenek akla daha mülayim gelir.

— Vakıan size öyle demek düşer ise de hakikatte durum aslında böyle değildir. İslam'ın öyle bir hatayı kabule hiçbir lüzum ve mecburiyeti yoktur. Çünkü dinin tesis etmesi üzerinden asırlar geçti. Bu tetkikatın meydana geldiği zamanlarda ise Yahudi ve Hıristiyanları dini münazara ile İslam'a davet etme politikasının İslam milletlerinin hiç birisinde gerekli görülmediği tarih ile açık ve sabittir. İkinci seçenek ise zihnen daha uygundur. Zira, bu iktibasların vukua geldiği zamanlarda İslam milletleri bir uçtan diğer uca galip olarak, gayri Müslimler ise bu galibiyete gıpta ederek ve İslam toplumundaki güzelliklere hayran olduklarından gerek münferiden ve gerekse topluca İslam'ı kabul etmekte bulunmalarını men edebilmek menfaati, Yahudi ve Hıristiyanlar için bu gibi hareketleri hiç olmaz ise mazur gösterebileceği gibi nüshaların zaten pek nadir ve onların da yalnız ulema ellerinde mahfuz bulunması, bu fiili kendileri için teshil dahi edebilir.

— Yahudi ve Hıristiyan ulemasının kendi kavimlerini İslam'ı kabul etmekten men etmeyi bir büyük menfaat addediyorsanız da İslam âlimlerinin Yahudi ve Hıristiyanları kendi mezheplerinden caydırıp Müslüman etmesini niçin bir menfaat saymıyorsunuz?

— Hakkınız var! Bizim kendi açımızdan vakıan bu da bir menfaattir. Hatta bizim bu kendi nokta-i nazarımıza kalsa bu menfaatin hâsıl olması öteden beri temenni edilmesi lazım gelecek kadar bir büyük bir menfaattir. Ol fayda ki Müslümanların geneli bu meseleyi bizim nokta-i nazarımızdan telakki etmemiştir. Ardı ardına gelen

fetihlerin gösterdiği büyük neticeler üzerine o telakkiye ihtiyaç da olmamıştır. Hıristiyan ve Yahudileri İslam'a davet için hile ve aldatmaya başvurmaya kader neden bir mecburiyet gerektirsin. İslam hükümetini kabul eylemiş olan Yahudi ve Hıristiyanlar ise Hz Peygamber tarafından verilmiş olan emanname hükmünce mahfuz olarak, bunlar tekâlifi şeriyyeyi dahi kabul eylemiş olacaklarından onlardan edilecek maddi istifade işte hâsıl olmuştur. Manevi istifade ise…

Katolik dostumuz burada sözümüzü kestirdi. Hatta böyle söz bitmeksizin söze başlamış olmasından dolayı münazara kanunu ve muhavere adabına riayetsizlik ettiğini itiraf ederek ve özür dahi dileyerek:

— Gerek Hz. Muhammed tarafından ve gerekse Canibi Cenap Faruk'tan Hıristiyanlara birer emanname ihsan buyrulduğunu işitmiş idim. Lütfen bu bapta bendenize izahat verir iseniz hakikaten minnettarınız olurum

Demesiyle tarafımızdan dahi:

— Bu mesele, Avrupa tarihlerini gereği gibi meşgul ederek Kudüs'ü şerifin Müslümanlar tarafından fethi esnasında Hıristiyanlara edilen hürmetlere, merhametlere ve verilen imtiyazlara ve müsaadelere rağmen, orası Hıristiyanlar tarafından zapt edildiği zaman Müslümanlara reva görülen zulüm ve baskılar bir kaba kuvvete başvurmalarına sebep olmuştur. Bu bapta daha eski kitaplarda ortaya koyduğumuz muhtelif incelemeleri hâli bulamadığımıza ve nispeten ilave olunan kitaplar bağlamında Feridun Bey'in *"Menşeet-i resmiyesi"*ni en mükemmel ve güvenilir ve i'timada şayeste gördüğümüz için bu arzunuzu zikredilen kitaptan alıntıyla ortaya koyabiliriz.

Hz Muhammed tarafından vaktiyle Hıristiyanlara verilmiş olan emannamenin gerek Arapça ve gerekse Türkçe tercümesi Feridun Bey'in *Menşeet-i resmiyesi*'nde mevcuttur. Fazla detaydan kaçınarak,

ferman zişanın yalnız tercümesi dostumuza beyan olunduğu gibi buraya dahi bir nüshası aynen alındı:

"Bu kitap Muhammed b. Abdullah'ın bütün Hıristiyanlara verdiği ahitname suretidir ki hak teala onu rahmetiyle müjdeleyip azap ile insanları korkutmaya göndermiştir. Ve Allah Teala onu halkın üzerinde olan emanetine emin eylemiştir. Evvel Muhammed bu kitabı, Hıristiyan milletlere müntesip olanlara ahit için verdi. Her kim ahdi bozarsa Hak Teala'nın ahdini bozmuş olur, dinini istihza etmiş olur ve Allah Teala'nın lanetine layık olur. Bu ahde muhalefet eden gerek emir ve gerek gayri olsun, bir rahip veya bir seyyah, bir dağda ya bir derede, ya çölde ya imar edilmiş mekânlarda, ya açık yerlerde ya kavim içinde onlardan her gücü savdım. Nefsimle, arkadaşlarımla, ehli milletim ile ve etbaım ile. Zira onlar benim raiyetim ve ehli zimmetimdir. Ben onları diğer antlaşmalara olan inatları yüzünden azlettim. Ancak gönülleri hoş olduğu sürece haraç versinler. Onlara cebir ve ikrah olmasın. Hıristiyanların reisi reisliğinden, bir papaz papazlığından değiştirilmesin. Manastır yapıp manastırında itikâfa çekilenler manastırdan çıkarılmasın. Seyahat üzere olanlar men olunmasın. Manastır ve kiliselerinden nesne yıkılmasın ve kiliselerin mallarından mal alınıp Müslümanların mescitleri binasına sarf olunmasın. Her kim ki buna muhalif iş işler ise Allahın ve resulünün ahdini bozmuş olur. Çalışmayıp ibadetle meşgul olan papazlardan cizye ve vergi alınmasın. Her yerde gerek karada ve denizde, gerek batıda ve doğuda ve gerekse kuzey ve güneyde, onların zimmetini ben hıfz ederim. Onlar benim zimmetimde misakımdadırlar ve emanımladırlar. Ve dağlarda olup yalnız ibadetle meşgul olanların ziraat eylediklerinden haraç ve öşür alınmaz. Zira onların ziraatları boğazları içindir, ticaret için değildir. Ve dahi harp için haraç alınması gerekse bile onlara teklif olunmaz ve cizye alınmak lazım gelse ne kadar mal ve akar sahibi olursa olsun on iki dirhemden fazla alınmaz. Onlara zahmet ve meşakkat verilmez ve mücadele olunsa yumuşak ve güzel bir şekilde mücadele olunur ve merhamet ve şefkat kanadı altında korunurlar. Müslü-

manların nikâhı altında olan Hıristiyanlara cebir ve ikrah olunmaz ve dinin gereklerine riayet etmesine mani olunmaz ve kiliselerini gidip ibadet etmeleri engellenemez. Her kim ki Allah'ın bu ahdine muhalefet etmiş olsa ve zıddıyla amel etmeye kalkışsa hak Teala ve resulünün misakına isyan etmiş olur ve kiliselerini tamir etmeye yardımcı olunur. Bu ahitname kıyamete kadar geçerlidir.

Hz. Ömer'in Kudüs'ü fethinde Hıristiyanlara verdiği emannamenin orijinaline ulaşamadık ise de tarihte gördüğümüz uygulamaların neredeyse tamamı Hz peygamberin bu fermanına uygun olup, İslam memleketlerinde Hıristiyanların ve hatta Yahudilerin dahi dinlerini serbest olarak icra etmeleri ve kiliselere sahip olmalarının hep o yüce ferman gereği olduğunu tarihler ittifakla haber verirler.

Dostumuzun bu baptaki arzusu hâsıl olduktan ve buna gereğinden ziyade olarak teşekkürler eyledikten sonra yine asıl sadede dönülmesiyle tarafımızdan denildi ki:

— Sizin dediğiniz yolda manevi istifade İslam'ın nazarı dikkatini celp etmediğinden bu menfaatin icabı olan "propaganda" işine yani Katolik ve Protestan misyonerlerinde görüldüğü şekliyle mezhebin yayılması meselesine ehemmiyet vermemişlerdir. Bunun için "İslam dininde zorlama yoktur" prensibi gibi birçok dini esasın dışında bir de şu nazariye vardır ki İslamiyet büyük bir nimettir. Ondan mahrum olanlar ona can atmalıdırlar. İşte bu nazariye gereğince propaganda yöntemine gerek görülmemiştir. Eğer biz de propaganda gayreti olsa idi o gayretten iki şeyin tevellüt eylediği görülmeli idi. Birincisi kudreti seyf ikincisi kudreti kalem! Vakıan bazı yüzeysel şeylerle uğraşan Avrupalılar İslam'ın kılıç kuvvetiyle ikame olunduğu hükmünde bulunurlar ise de tarihi gerçekler onlara aykırıdır. İslam'ın yayılması için o kuvvetten istifade lazım gelse idi İslam memleketlerinde hiçbir Yahudi ve hiçbir Hıristiyan'ın kalmamış olması gerekirdi. Hakikat budur ki daha İslam'ın başlangıcından itibaren ehli kitap şer'i himayeye nail olmuştur. Tercümesini

verdiğimiz peygamber emannamesi bunu ortaya koyduğu gibi, İspanya'da barınamayan Yahudilerin bize hicretle hala varlıklarını sürdürmesi dahi bunu teyit etmektedir. Bazı Rum vilayetleri ahalisinin İslam'ı kabule zorlanması, devlet tarafından siyasi olarak gerekli görülmüş olduğu halde, din uleması tarafından itiraz edildiği tarihlerimizde açıktır. Ama evvelce dahi dediğimiz yönüyle bizim kendi görüşümüze kalsa idi "keşke bizde de propaganda gayreti olsaydı da İslam hükümeti havzasına giren kavimlerin hepsi Müslüman edilmiş olsalar idi" diyerek kılıç kuvvetinden istifade aranmak şöyle dursun, aksine kılıç şeriatı Yahudiliği ve Hıristiyanlığı korumak için bir dayanak hükmünü almıştır. Kalem kuvvetinden de bu noktada istifade aranmamıştır. Yalnız İslam'ın ilk ortaya çıktığı dönemde Resulullah efendimiz hazretlerinin tenzîr ve tebşirleri bir davet olup, ondan sonra muharebelerde İslam'a davet anı müteakiben cizyeyi kabule davetle beraber gider idi. Bundan öte Yahudi ve Hıristiyanları İslamiyet'i kabule teşvik yolunda hiçbir risale bile yazılmamıştır. Velev ki böyle bir gayret bulunsa idi bile, yazılacak olan şeylerin ya Arapça ve yahut yabancı ve Osmanlı lisanlarıyla yazılmaları lazım gelirdi. Belki bugün misyonerlerin yaptıkları gibi bizim de o zaman Rumca Ermenice, Bulgarca, Yahudice, Arnavutça, Moldovanca, Eflakça, Macarca, Hırvatça, İtalyanca, Almanca, Lehçe, Rusça, Gürcüce, bu yolda neşriyatta bulunmamız icap ederdi. Öyle ki bu lisanları konuşan Hıristiyanların hepsinden tebaamız mevcut olmuş ve hatta onlardan birçokları rızalarıyla Müslüman olarak, gerek tariki mülkiye ve askeriye ve gerekse tariki ilmiyemizde yüksek mertebelere ulaşmışlardı. Bu nedenle zikredilen neşriyat bizce maksat olsa idi, türlü kitaplar vücuda getirmek içten bile değil idi. Ama Hıristiyanlarca az önce beyan ettiğimiz menfaatin mevcudiyeti sabittir. Fransız lisanıyla, birisi "*Soirée des Carthaginoise* " yani "müsamere-i kartâciye" diğeri "*La clé du Coran*" yani "*Miftâh'ul-Kuran*" isimli kendi kütüphanemizde iki kitap mevcuttur ki bunlar Fransız lisanına vakıf olan Katoliklerin İslam'ı kabul etmelerine engel olmak üzere yazılmıştır. Elbette diğer Avrupa dilleri ile de böyle şeyler yazılmıştır.

Katolik dostumuz tarih gerçeklerine vakıf bir adam olduğu için şu meselede bizi daha fazla üzmeyerek dedi ki:

Vakıan İslam'ın şimdiye kadar sırf dinin yayılması için ne kılıç ne de kalemle hiçbir kavmi ikrah ve icbarda bulunmamış olduğunu kabul etmek gerekir. Fakat bir zamandan beri hal böyle midir ya? Rahmetullah Efendi "*İzharu'l hakk*'ı" yazdı, siz müdafaaları yazdınız. Yine siz haber veriyor idiniz ki Şam ulemasından bir zat dahi *Risale-i hamidiye"*yi yazıp İstanbul ulemasından diğer bir zat onu genişleterek tercüme etmiştir. Hatta kerime-i maneviyeniz Fatıma aleyhi hanımın *Nisvân-ı islam'ı* da yine bu yolda ortaya konulan bir şeydir. Hindistan İslam ulemasının yazdıkları eserler de cabası. Bunlar kalemle mücadele değil midirler?

— Evet, bunlar muaraza yahut mücadele-i kalemiyedirler. Lakin muarazayı, bir zulüm bile ad etmiş olsanız "el Bâdi Ezlem" (402) kaidesini unutmamalısınız ki sebep olup öne geçenler daha ziyade zalimdirler demektir. Düşünmelisiniz ki misyonerler tarafından ehli İslam'a karşı hücumlara başlanıncaya kadar ehli İslam ses çıkardı mı? *Dürer-i münciye-i mesihiyeler, risale-i istidlalatlar, mizânu'l-haklar* gibi Müslüman Türk halkını Hıristiyanlığı kabul etmeye teşvik için türlü iftira ve yalanlar içeren kitaplar ve risaleler ortaya konulmaya ve bir takım kadınlar vasıtasıyla familyalarımıza kadar sokulmaya başladı da İslam da kendi din kardeşlerini muhafazaya mecburiyet gördü. Hem bu yazılan şeyler dahi Hıristiyanları İslam dinine davete dair değildir. Bu yolda tek kelime ve tek harf yazılmamıştır. İslami eserlerin mevzusu nihayet iki dinin mahiyetini meydana koyarak Hıristiyanlığın İslamiyet'e üstünlüğü hakkında Hıristiyanlar tarafından söylenen sözlerin butlanını ispattan ibarettir.

Katolik dostumuz bu neticelere varan muhavere üzerine artık itiraz için söyleyecek söz bulamadı. Sözün sırası da Hz Peygamberin Tevrat'ta müjdelenmesini izah etmeye geldi. Buna da tarafımızdan aşağıdaki şekilde başlandı.

Ehli siyere malum olunduğu üzere Resulullah efendimiz hazretlerinin önceki suhuf ve kitaplar ile müjdelenmesi meselesi, genellikle Hz Peygamberin faziletleri bağlamında zikrolunur. Siyer kitaplarından halk arasında en yaygın ve meşhur olanlarından olan *Ravzat'ül-ahbâr* tercümesinde dahi bu kaideye riayet olunmuştur. Şimdi zikredilen kitabın birinci cildinde, Hz Muhammed'in faziletleri zikri babında 444 numaralı sahifeden başlayarak sıralanan faziletler bağlamında elli dokuzuncu faziletin tafsiline giriştik. Evvela hazreti Peygamberin gelişini müjdelemek üzere önceki peygamberlerin suhuf ve kitaplarında neler bulunduğu izah edilmektedir. Sözün doğrusunu söylemek lazım gelir ise biz oradaki beşairi okuduğumuz zaman kendimize deriz ki "bunları buraya yazmışlar ama acaba nerelerden alarak yazmışlar? Alındıkları yerler ortada bulunmadığı için kabil-i tatbik değildirler ki tatbikine girişelim" demiş idik. Tevrat kitaplarına isnat olunan bir kaçını, ait oldukları kitaplarda aramak külfetini dahi ihtiyar eyledik ise de eski büyükler nezdinde bap ve sahife ve yahut ayet numarasını verme âdeti bulunmadığından ve tercümeden tercümeye birçok değişiklik dahi ibareleri değiştirdiğinden, aradığımız ayetlerin pek çoğunu bulamadık. Birde "*Ravzat'ül-Ahbâr"ın* birinci cildinin 445 numaralı sahifesinin sonunda şu ifade geçmektedir: "ve Danyel'in muasırı olan Habakkuk peygamberin kitabından şu mana nakledilmiştir. Tanrı Teyman'dan, Kutsal Tanrı Fârân dağından geldi. Ahmed'e sunulan övgüler ve onun takdisi dünyayı doldurdu." Zikredilen kitapta bir başka yerde geçen "Muhammed'in aşkından gökler açıldı ve yerler onun kısmetinden doldu." (lekad inkeşefeti's-semau min behâi muhammed ve'm teleeti'l-arzu min cuddih) sözlerini gördüğümüz zaman hatırladık ki Habakkuk peygamberin kitabı toplam iki buçuk sahifeden ibaret bir şey olduğundan bu iki ayeti o kitaptan aramak kolaydır. O gayretle aramaya başladık. Habakkuk kitabının üçüncü babının üçüncü ayetinde "Allah Teyman'dan, Kuddüs Fârân dağından geldi. Onun izzeti gökleri kapladı, methi dahi yerleri kaplamıştır" sözlerin yazılı olduğunu bulduk. Bu iki ibare arasındaki fark okuyucularımız nazarında aşikârdır. Ahmet ve Mu-

hammed gibi isimlerin semavi kitaplarda aynen bulunmayıp tercüme olarak bulundukları dahi erbabı tarafından bilinmektedir. Fakat oldukça aşikâr görülüyor ki "*Ravzat'ül-Ahbâr"ın* naklettiği Habakkuk ayeti daha mufassal olup şimdiki Türkçe Habakkuk nüshasının naklettiği ayet ise daha kısadır.

Binaen aleyh bu ayetin budanıp, tahrif edilmiş olduğu meydana çıkıyor. İkinci ayet yani "lekad inkeşefet…" ayeti ise Kitabı Habakkuk'ta hiç yoktur. Eğer ehli siyer isnadı mümkün olmayan bir şeyi Habakkuk peygambere isnat etmiş olsalardı birinci ayetin de hiç mevcut olmaması gerekirdi. Mademki birinci ayetten bir miktarı mevcuttur, ikinciden dahi bir miktarı mevcut olmalı idi. Onun hiç bulunmaması ispat eder ki sonraki ayet büsbütün kaldırılmıştır.

Vakıan delil getirecek başka şeylerimiz bulunmayıp da yalnız bunlara muhtacız gibi bir beşâir kıtlığı içinde bulunmadığımızdan, şu ayetler üzerinde derinlemesine inceleme için sözü uzatmaya gerek yoktur. Yalnız önceki siyer âlimlerinin naklettikleri beşâir için hakikati ortaya koyma yolunda hiçbir şey söyleyemeyecek olsak hâşâ sümme hâşâ onları yalancılıkla itham etmek gerekir ki bu da gayret-i ve hamiyet-i islamiyeye muvafık düşmez. Hâlbuki önceki siyer âlimleri Tevrat ve İncillerden hangi ayetler ile istibşar etmişler ise, Yahudi ve Hıristiyanların o ayetleri ya topluca ihraç veyahut tahrif ve tağyir eylediklerini Rahmetullah Efendi hazretleri *İzharu'l-Hakk*'ın ikinci cildinde, Resulullah Efendimiz hazretlerinin ispatı nübüvvetlerine dair olan altıncı babının birinci faslının altıncı başlığı altında çok güzel şerh ve izah etmişlerdir. Eserimiz gayet muhtasar olmasaydı bu eseri aynen alır naklederdik. Mamafih zikredilen kitap bulunamayan nüshalardan olmadığı için zikredilen bahsi belirlediğimiz yerde bulup okumak mümkündür. Okunduğu zaman, öncekilerin delil olarak kullandıkları ayetlerin çıkarılması ve tahrip edilmesinin doğru ve gerçekleşmiş olduğunun aleyhine artık delil getirilmesi mümkün olamayacak şekilde kanaat ve kesinlik hâsıl olmuştur. Bununla da kalınmayıp insan adeta inanır ki şimdilerde

bizim delil getirdiğimiz ayetler hakkında dahi böyle bir oyun oynanması, Yahudi ve Hıristiyanların cüret ve cesaret dairelerinin dışında değildir.

Her halde biz işte geçmiş ehli siyerin naklettikleri Tevrat ayetleri ile burada iştigal etmeyeceğiz. Onların yerine yenilerini bulup ortaya koyacağız ki bu araştırmalar aslen kendi inceleme ürünümüz idiyse de bilahare Rahmetullah Efendi hazretlerinin *İzharu'l hak*'ları tercümesini mütalaa eylediğimiz zaman incelememizi o sayede bir kat daha genişletmiş ve teyit eylemiş bulunduğumuzu da şükran ile itiraf eyleriz.

Tesniye kitabının 18. babında 17, 18, 19, 20, 21 ve 22 numaralı ayetlerde Musa'nın dilinden deniliyor ki "ve Rab bana dedi ki söyledikleri makuldür. Onlara (yani beni İsrail'e) kendi kardeşleri arasından senin gibi bir peygamber kaldırayım ve sözlerimi onun ağzına koyayım. Kendisine her emredeceğim şeyleri onlara söylesin. Her kim o peygamberin benim namım ile söyleyeceği sözleri dinlemeyecek olur ise ben ondan intikam alacağım. Ama o peygamber ki büyüklenerek benim kendisine emretmediğim sözü benim namım ile söylemeye cüret ederse veya benden gayri ilahlar adı ile söz söylerse ol peygamber katl olunacaktır. Eğer sen ister ve gönülde rabbin söylemediği sözü biz nasıl fark edip bilelim dersen sana şu alamet olsun ki o peygamberin ismi ile söylediği zaman o söylediği şey hâsıl olmayıp, vuku bulmaz ise Rab o sözü söylememiştir. Belki o peygamber o sözü nefsini yüceltme ve tasvirde kullanıp söylemiştir. Onun için o peygamberden korkmayasın"

Bu ayetlerin içerdikleri şu sözlerle tebşir olunan peygamber için Yahudiler, Yuşa ve Hıristiyanlar, İsa (as) derlerse de öncelikle şunu söylemek gerekir ki Yuşa olmadığı gün gibi aşikârdır. Zira, Yuşa (as), Hz. Musa zamanında mevcut olup, ayette "senin gibi" denildiği halde Yuşa, yeni bir şeriat sahibi olmayıp Musa şeriatını yerine getirmekle yükümlü olması hasebiyle, Musa gibi değil idi. Müjdelenen peygamber, Beni İsrail'in kardeşleri arasından zuhur edeceğine

ve Beni İsrail'in kardeşleri tabiri ise Beni İsmail'e yani, Araplara mahsus bir tabir olduğuna ve Yuşa ile İsa ise Beni İsrail'in kendisinden olup kardeşlerinden yani Beni İsmail'den bulunmadıklarına göre, bu ayette tebşir olunan peygamber ne İsa ve ne de Yuşa değildi. Böylelikle, bu ayetlerde "sözlerimi onun ağzına koyayım" denilmekten maksat o peygamberin ümmi olacağını ve ilahi ahkâmı ağzı ile ortaya koyacağını beyan olup, Yuşa ve İsa ise kâtip idiler. Hele ayetlerde o peygamberin söylediklerini kabul etmeyenlerden intikam alınacağı beyan edildiği halde hazreti İsa'nın kimseden intikam almadığı delaletiyle müjdelenen peygamberin kendisi olmadığını ortaya koyar. Bu ayetlerde, söylediği sözler hak olmasa o peygamberin öldürüleceği bildirilmektedir. Muhammed ortaya çıktığında Yahudiler Hz Muhammed'i öldürmek için pek çok çalışmışlar ve "işte Allahın emretmediği şeyleri söyledi. Yalancı peygamber idi de öldürüldü" diyebilmeye pek heves etmişler ise de hak Teala şanı yüce nebiyi onların kötü maksatlarından korumuştur. Bununla beraber, Kuran'ı Kerim'de "Eğer Muhammed bize bazı sözleri isnat etmiş olsaydı biz onu kuvve-i kahrımız ile öyle tutarak şah damarını keserdik" mealindeki ayeti kerimesiyle de, Yahudilerin zanlarını, gayretlerini iptal etmiştir. Şimdi şu ayetler sırasıyla okunur ise, Hz Yuşa ve Hz İsa'nın ahvalinde bunlara benzer bir şey görülmeyip, aksine şan sahibi nebi efendimiz hazretlerinin müjdelenen kişi ile tamamen benzedikleri görülür. Zira kendileri Beni İsrail'in kardeşleri olan Beni İsmail'in soyundan olup, ilahi emirleri ağzı ile söylemiş ve itaatsizlikle Allah'a düşman olanlardan kılıç ile intikam almış ve kimse onu öldüremediği için söylediği sözlerin Allah kelamı oldukları beyan edilmiştir. Hatta Rumların mağlubiyetten sonra galip geleceği meselesi gibi birçok şeyleri vuku bulmadan önce haber verdiği halde bu haberleri bile doğru çıkmıştır.

Katolik dostumuz bu beşâiri tevratiyeyi pek büyük bir ehemmiyetle dinledi. Ehemmiyetin en büyüğünü de "kardeşleri arasından" meselesine verdi. Arapların, Beni İsrail'in kardeşleri sayıldıklarının ne ile sabit olabileceğini sorduğundan ve biz de açıklamamı-

zın bu yönünü Rahmetullah Efendi hazretlerinin eserini mütalaa ile yapmış bulunduğumuzdan o sayede hiç güçlük çekmeyip cevabı, sevabına bulup verdik ve dedik ki:

— Tevrat'ta Tekvin kitabının 13. babında hazreti Hacer'e ilahi vaat esnasında, 12 numaralı ayette söz konusu kadının oğlu Hz İsmail'den gelip çoğalacak olan kavmin kardeşleri karşısında yani, Beni İsrail mukabilinde çadırlar kurup konacakları beyan olunmuştur. Yine aynı kitabın 25. babında, Hz İsmail hakkında verilen malumat sırasında 18 numaralı ayette Beni İsmail'in bütün kardeşlerinin, Beni İsrail'in sakin olduğu, Fârân çölünün sınırlarında ikamet edeceği beyan olunmuştur. Sayılar kitabının yirminci babında Hz Musa'nın Araplardan yardım istemesi anlatıldığı sırada Araplara gönderdiği elçilere, "Kardeşin İsrail böyle diyor ki" diye hitap etmelerini öğretmiştir. Velhasıl Araplar nezdinde Beni İsrail'e kardeşler nazarı ile bakılıp kardeş addedildiği gibi, Beni İsrail nezdinde dahi Arapların kardeş ad olunduklarına dair bu gibi Tevrat işaretleri pek çoktur. Bunlara ne hacet, şu iki kavmin birbiriyle kardeş oldukları etnografya yani insan ilminin, Beni İsrail ile Arapları, Sam'ın çocuklarının soyundan kabul etmesiyle de sabittir. Hakikaten iki kavmin şekil, suret ve çehrelerindeki benzerlik ve münasebet de bunu ispat etmektedir. Hele filolojinin Arapça ile Yahudiceyi aynı cinsten kabul etmesi daha açık bir delildir. Bundan önce iki lisanın bir birine ne kadar yakın oldukları hakkında verdiğimiz malumat bu konuda şek ve şüpheye mahal bırakmaz.

Yahudiler ile Araplar arasındaki nesil kardeşliğine dair söylediğimiz şu sözler kültürlü Katolik tarafından bittabi reddolunamadılar. Nasıl reddolunabilsinler ki filoloji ve etnografya gibi iki bilim dalı tarafından tasdik olunduğu gibi, Yahudi ve Arap nezdinde birbirine kardeş denildiği Tevrat ile de sabittir. Fakat tarihi seven dostumuz meselenin yalnız bir yönünü açıklamak için:

— İyi ama Beni İsrail'in yayılmasından evvel dahi Arap kavimleri mevcut idi. Bu halde Arapların Beni İsmail addolunması müm-

kün olabilir mi? Araplar, Babil üzerine hücum ettikleri zaman Hz İsmail değil Hz İbrahim bile henüz sulb-ü pedere dahi nazil olmamışlar idi.

Deyince tarafımızdan cevaben denildi ki:

— Bu sualde hakkınız vardır. Fakat biz Arapları Beni İsmail addetmekle Hz. İsmail'den evvel Arap yok idi iddiasına meydan veremeyiz. Hatta Beni İsrail'den önce İbraniler yok olduğu iddiası dahi mümkün olamaz. Yahudi ve Beni İsrail namları pek yeni şeyler olup onlardan evvel İbrani ve daha evvel Keldâni namlarıyla Yahudi ve Beni İsrail'in asılları mevcut oldukları gibi Beni İsmail namı da sonradan ortaya çıkmış olup, aslen Araplar ondan evveldir. Fakat eski Araplık ve eski Keldâniliğin dahi birbirinin kardeşi oldukları ve hepsinin Beni Sam genel başlığı altında birleştikleri, tarih, etnografya ve filoloji açısından inkârı kabul edebilecek hususlardan değildir.

Bu ilmi açıklamamızla, Katolik dostumuz güzel bir şekilde bir teşekkür ile karşılık verdi. Vakıan Hz Muhammed'in müjdelenmesi hakkında Tevrat'tan edilen şu ilk delilleri tasdik eylemedi ise de bilimsel açıklamalar cihetini güzel bulması dahi bizi gereği gibi sevindirerek diğer beşâiri tevratiyeye geçildi ki onlar dahi bir dizi ayettirler.

Yine Tesniye 32. babın 21 numaralı ayetinde "onlar, (yani Beni İsrail'in) beni, ilah olmayan şeylerle kıskandırdılar ve batıl mabutlarıyla beni kızdırdılar. Ben de onları başka kavimle kıskandırayım ve bir cahil kavim ile onları öfkelendireyim" denilmiştir. Hıristiyanlar bu beşâreti tevratiyeyi dahi kendilerine isnat ederler ise de çeşitli şekillerde ve bazı surelerle iddialarının butlanı ispat olunur. Bir kere Hz İsa, Davut soyundan olarak yine Beni İsrail'e gönderilmiş olması hasebiyle kavmin yabancısı değildir. Hıristiyanlar bu kavmin yabancısı şartını hâsıl etmek için Hıristiyanlığın Beni İsrail'den ziyade Yunanlılar nezdinde terakki edildiğini belirtiyorlar ise de bu sözlerinde dahi kuvvet ve Tevrat ahkâmına uygunluk yoktur. Zira

Hükmü Tevrat'ça kavmin yabancısı olan cahil halk olmak lazım gelip ne Yunanlılar ve ne de onlardan sonra Romalılar cahil milletlerden değil idiler. Aksine ilim ve fenleri aslında Mısır ve Fenike'den alarak itmam eyleyen ve diğer milletlere veren Yunanlılar oldukları gibi sonra Romalılar da onların izinden gitmişlerdir. Ayrıca Yahudiler Yunanlılarla da haset ettirilmemiş ve kızdırılmamışlardır. Zira kıskandırılmaları için vuku bulan ahval yani, Yunanlılar için Hıristiyanlığın yayılmaya başladığı sırada Hıristiyanlık dininin Yahudilikten hiçbir farkı yok idi. O zamanki Hıristiyanlık Yahudiliğin tecdidinden, tekmilinden ibaret idi. Başka halklar nazarında dahi Hıristiyanlık, Yahudilikten başka bir şey olarak telakki edilmiyor idi. Bu mesele tarih nazarında kati gerçeklerdendir. Cahil kavimden maksat ise Araplar olduğu açık ve aşikârdır. Araplarda ilim ve fenler şöyle dursun okuma ve yazma dahi yok idi. Bunları asıl kavmin gayrı addetmekten Tevrat'ın niyeti ise Beni İsmail'in valideleri olan hazreti Hacer'in Hz. İbrahim'in asıl eşi olmayıp hizmetçi cariyesi olduğuna işarettir. Hatta iki milletin politikaları bozularak birbirlerinin ayıplarını araştırmaları her zaman her millet nezdinde görüle gelen hallerdendir. Yahudilerle Araplar arasında da böyle karşılıklı bir büyüklenme zuhur ettiğinde, Araplar kendilerini Beni İbrahim'den addetmiş ve Kâbe'nin binasının Hz. İbrahim tarafından bina edilmiş bulunmasıyla iftihar etmişlerdir. Buna karşılık, Yahudiler onların sahih bir zevceye değil bir hizmetçi cariyeye mensubiyetlerini ifade ederek kavmin yabancısı sayılacaklarından dolayı işi küçümseme ve hakir görmeye kadar götürürlerdi. O zamanlar Mezopotamya taraflarındaki kavimler nezdinde "milleti cahile" hatta yalnız "cehle" denildiği zaman Araplar kastedilip, bu münasebetle Kuran'ı Kerim'de dahi bir ümminin peygamber olarak gönderildiği beyan olunmuştur. Hele Allah tarafından Araplara ihsan edilen Muhammed'in üstünlüklerinden dolayı Yahudilerin ne kadar kıskanıp ne derecelerde gazaplandıkları, İslam'ın ilk ortaya çıktığı dönemde gerek nifak suretiyle gizlice ve gerek açıkça ortaya koyulan düşmanlık suretiyle alenen takındıkları tavırlarla sabittir. Evvelki beşareti, dostumuz hemen hiç kabule yanaşmadığı halde bu

beşareti gönülsüzce de olsa kabule yanaştı. Bundan daha başka beşâiri tevratiyemiz bulunup bulunmamasını sual etmesi üzerine bunların miktarı şu ikiden daha ziyade olduğu beyanı ile bir diğeri dahi tarafımızdan aşağıdaki şekilde ortaya konuldu:

— Yine Tesniye kitabının 33. babında ve 2 numaralı ayetinde "Allah Sina'dan geldi ve bize Seir'den doğdu ve Fârân dağlarında aşikâr oldu" denilmektedir. Coğrafya isimlerinden olmak üzere Tevrat'ta bulunan isimleri, Beni İsrail tarihine ait olarak meşhur tarihçi Lehvî mükemmel bir atlasta toplamıştır. Ona bakılınca görülüyor ki Sina, Hz. Musa'nın Beni İsrail ile beraber dolaştığı çöl ve Seir ise Filistin tarafları olup, Fârân dahi Suriye ve Filistin ile Yemen arasında bulunan şimdiki Hicaz bölgesidir. Hz. İsmail'in Fârân'da sakin olduğu Tekvin kitabının 21. babında İsmail'in ahvalinin mukaddimesi sırasında, özet olarak "Sare Hacer'den dolayı İbrahim'e bu cariyeyi ve oğlunu kov. Zira onun oğlu oğlun İshak ile varis olamaz demesiyle bu söz İbrahim'in gücüne gitti ise de Cenabı Hak İshak'ın nesli ile İbrahim'in anılacağını ve İsmail'in dahi ümmet sahibi olacağını vaat ile Sare'nin dediğini yapmasını emretti. Ve İbrahim de Hacer ve İsmail'i çöle gönderdi. Allah'ın meleği Hacer'e "korkma zira Allah, İsmail'i büyük bir ümmet sahibi edecektir" dedi. Suları tükenen Hacer ve İsmail bir su kuyusu görerek boş kırbalarını doldurdular. İsmail büyüyünceye kadar Fârân çölünde ikamet ettiler" suretinden ibaret olarak haber verilmiştir. Binaen aleyh zikrolunan Tevrat ayetinden maksat hak Teala'nın bir kere Sina'da Musa'ya ve bir kere de Seir'de İsa'ya tecelli ederek nihayet Fârân'da Hz. Muhammed'e zahir olduğunu beyan eder ki bunlar açık haberlerden oldukları için tevcih ve tevil külfetinden bile beridirler.

Katolik dostumuz bu beşaretin kabulünde de biraz nazlandı ise de reddi için diyecek söz bulamadı. Hem de zaten denilecek söz bulunamaz. Zira Tevrat'ın verdiği haberler bağlamında bugün zemzem kuyusu diye bilinen eski alamet de bir araya gelince Fârân diye tayin edilen yerin tam hicaz ve hatta onunda tam Kabe noktası

olduğu tahkik derecesine varmaktadır. Hak Teala'nın oradan zuhuru demek, zuhuru nübüvveti Muhammediye demek olacağı da inkâra asla imkân tanımaz. Biz ise, iş bu üçüncü beşâreti tevratiyeye aşağıda dördüncüsünü de ilave eyledik:

— Yine Tekvin 17. babında Hz. İsmail'e yönelik ilahi vaatler sırasında " İşte onu bereketlendireyim ve büyütüp ve gayet çoğaltayım ve on iki evlat vererek onu büyük bir ümmetin sahibi edeyim" denilmektedir. Ümmet denilen şey mutlaka bir peygamber tebaası olacağından ve Araplar nezdinde ise şan sahibi efendimizden başka ümmet sahibi peygamber gelmemiştir. Vakıan Hz Salih ve Hud dahi Araplardan iseler de "büyük" sıfatıyla mevsuf olmayıp, ümmet sayılacak tabiileri bulunmadığından ve etraflarındaki halkın isyan ve inatları sebebiyle gazabı ilahiye duçar olduklarından ayrıca Hz. Hud ile Salih, İsmail'in çocuklarından olmadıklarından, bu beşareti tevratiyenin Resulullah efendimiz hazretlerinden başka hiçbir kimseye tatbiki kabul olunmaz. Hatta Rahmetullah Efendi hazretleri İmam Kurtubi'nin *İkdu'l-ferîd'i* ile Muhtedi Abdusselam Efendinin *Risale-i hadiyesi'*nden iktibasla bu Tevrat ayetinde o büyük ümmet sahibi peygamberin ismi açık dahi olduğu halde daha sonradan Yahudiler tarafından çıkarıldığını ispat etmektedir. Söz konusu ayette o peygamberin ismi Yahudice "madmad" diye yazılı olup, ebced hesabıyla rakamsal değeri 92 etmektedir ki Muhammed lafzının harf değeri de 92'ye denk düşmektedir. Bir de Tevrat ayetinde "büyük ümmet sahibi" manasını ifade eden kelime Yahudice "lağvi gadûl" olup Yahudiler nezdinde kullanılan hesapça bunun adedi de 92 çıkarak Muhammed lafzı şerifinin sayı adedine eşittir. İşte ilahi kitapların kelimelerindeki harflerden böyle hesap yapma usulünü göz önünde bulundurduğumuzda semavi kitapları tercüme etmenin ve hatta bir kelimesini bile değiştirmenin yerine göre ne büyük fenalıklar doğuracağı dikkatlerden kaçmaz.

Katolik dostumuz bu ebced harfleri hesabından haberdar olmadığı için şu son delili reddetti. Ebced hesabı hakkındaki malumatımızı kendisine arz ederek bu yoldaki hesaplamanın pek çoğunun

doğru çıktıklarını beyan eylediğimiz halde de kabule yanaşmadı. Biz de bilmediği bir şeyi kendisine kabul ettirme hususunda ısrara lüzum görmedik.

Tevrat'tan edilecek istibşaratın yalnız bu dördü ile yetindik. Vakıan Rahmetullah Efendi hazretleri Zebur'dan, Yeşaya kitabından ve daha birçok kitaptan bir hayli beşâir nakletmiş ise de bunların hepsini ortaya koyacak olsak söz uzanacağından hepsini aktarmadık. Bunlar, merak edenler için, *İzhâru'l-Hakk*'ın 2. cildindeki 238. sayfadan 264. sayfaya kadar olan kısmında bulunabileceklerinden, arzu edenleri söz konusu sayfalara müracaat edip etmeme noktasında serbest bıraktık. Biz itiraf ederiz ki beşâiri tevratiyeden bizim aktardığımız söz konusu bu dört beşaret diğerlerinden daha açık olup, diğerleri bunlar kadar açık değildirler. Bununla beraber Katolik dostumuz bizim naklettiğimiz ayetlerdeki delaletleri bile pek zayıf bulmak isteyerek şu bahsin sonunda:

— Bu kadar zayıf delaletler üzerine Muhammed'in risâletinin doğruluğu gibi önemli bir meseleyi bina eylemek mümkün olabilir mi? girişiyle bazı itirazlar ortaya koydu ise de tarafımızdan:

— İncillerde Hz. Mesih'in tebşirine dair oldukları ifade edilen beşâiri tevratiye bunlardan daha açık mıdırlar? Onların İsa'nın gelişine delaletleri bunların Muhammed'in gelişine delaletlerinden bile daha azdır. Hem de pek azdır. O kadar azdır ki Yahudilerden hemen hiçbir kimse zikredilen beşâirden hiçbir şey istidlal edemedikleri için Hıristiyanlığı kabule hiç meyil ve rağbet göstermemişlerdir. Zikrolunan beşair-i İseviyeye nispetle bu tebşîrâti muhammediye elbette daha açıktır ki bunlardan istibşâr eyleyen Yahudilerin bir kısmı İslamiyet'i kabul etmiştir. Diğer birçoğu -- münafıklar dahi -- biraz ihtiyatlıca ve nazlıca davranmışlar ve yalnız kalan kısmı, o da istibşâr edemedikleri için değil inatlaşma ve büyüklenmeye düştükleri için kabul etmemede direnmişlerdir. Hem size daha önce haber verdiğimiz yönüyle semavi kitaplarda geleceğe dair verilen haberlerin hiç birisi açık olamaz. Onların hepsi işte burada misallerini

gördüğümüz ayetler gibi birer rumuz ve imadan ibarettirler ki onlardan mana çıkarmak en derin ulemanın büyük zorluklar ile başarabileceği bir iştir. Eğer zikredilen ayetler bu yönüyle tefsir olunarak şu tebşir yolundaki sahih manalar meydana çıkarılamaz ise bunların yer aldıkları bölümlerde başka türlü hiçbir zaman hükümleri, değerleri kalmayarak adeta saçma sapan anlamsız sözlerden ibaret kalmaları lazım gelir idi. Böyle bir hüküm vermeye muktedir olabilir misiniz?

Denilince şu cevabımız redde imkân bulamayarak:

— Pekâlâ! Pekâlâ! Zannedersem artık ışık tutma sırası beşâir-i inciliyeye gelmiş olduğundan bir de o meseleyi ortaya koyalım ki asıl önemli olan kısımda odur.

Dedi ve filvaki açıklama sırası beşairi inciliye meselesine gelmiş olduğu için aşağıdaki bölüm ortaya konuldu.

